

10. Barchunova, T. V. (2002) «E'goistichnyj gender», ili Vosproizvodstvo gendernoj assimetrii v gendernyx issledovaniyax [«Egoistic Gender», or Reproduction of Gender Asymmetry in Gender Studies]. *Obshchestvennyye nauki i sovremennost'*. Vol. 5. ss. 180–191.
11. Hryshak, S.M. (2010) Shchodo pytannia intehratsii hendernoho pidkhdodu v suchasnu vyshchu osvitu [Social pedagogy: theory and practice]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. Vol. 2. ss. 18 – 23.
12. Klyuchko, O. I. (2017) *Gendernaya psixologiya i pedagogika [Gender Psychology and Pedagogy]*. Moscow : Yurait, 404 s.
13. Kravets, V.P. (2003) *Henderna pedahohika [Gender Pedagogy]*. Ternopil: Dzhura, 415 s. [in Ukrainian]
14. Marushchenko, O. A., Drozhzhyna, T. V., Rasskazova, O. I. (2018) *Materialy sertyfikatsiinoi prohramy z pidhotovky ekspertom/ ekspertiv z antydiskriminatsiinoi ekspertyzoy osvithnoho kontentu [Certification Program Training Materials for Expertise / Experts on Anti-Discrimination Examination of Educational Content]*, Kharkiv, 45 s. [in Ukrainian]
15. Rozpodil kil'kosti shtatnykh pratsivnykiv za rozmiramy narakhovanoyi yim zarobitnoyi platy [The distribution of the number of full-time employees by the amount of their wages]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 25.12.2019).
16. Kharchenko, S. Ya., Hryshak, S. M., Shabaieva, N. S. (2013) *Henderna osvita i vykhovannia studentskoi molodi v protsesi sotsializatsii: teoriia ta praktyka [Gender education and upbringing of student youth in the process of socialization: theory and practice]*, Lugansk: DZ «LNU im. Tarasa Shevchenka», 258 s. [in Ukrainian]

Nechytailo Y. S. The development of gender social personality in ontogeny and its formation in the educational process of the institution of professional pre-higher education

The article deals with the problem of gender socialization of the individual in ontogeny as a basis for the development of gender sociality of young people in the educational process of the institution of professional pre-higher education.

The purpose of the study was to identify the peculiarities of the gender socialization of student's youth in the process of gender socialization of the individual in ontogeny and experimental study the influence of the environment of the institution of professional pre-higher education on the development of gender social personality. It is established that gender sociality of a person is developed in the process of gender socialization starting from early childhood and during individual development both at the stage of primary and secondary socialization and is formed in the process of gender education as a component of gender socialization, under the controlled influence of socio-cultural socializations

Using the method of complex assessment of the level and determining the possibilities of the institution of higher education to implement gender approaches in education (by N. Nesvitaylo, Y. Saveliev, etc.), the author made an experimental study of the influence of the environment of the institution of professional higher education of the branch of Balaklia "Humanitarian Academy of Kharkiv" of Regional Council for the Development of Gender Socialism of Students. Based on the quantitative and qualitative analysis of the obtained results, it was proved the leading importance in the formation of modern egalitarian ideas in the formulation of educational applicants, changes in pedagogical communication in higher education institutions towards liberation from gender stereotypes, improving the content of higher education by enriching it They are proving in educational process of educational programs, educational courses for raising the gender education of future pedagogical specialists, as well as the latest educational technologies and the experience of anti-discrimination expertise in educational content. The obtained results are the basis for the creation of favorable conditions for the professional development of future teaching staff in higher education.

Key words: *gender sociality, gender socialization, ontogeny, personality, agents of socialization, gender audit, conditions of educational process of institution of education, professional formation.*

УДК 377/378.09:74/75(477)"18/193"

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.14>

Ницифоров А. М.

**РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ
НА ТЕРЕНАХ ПІДРОСІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ**

Проаналізовано стан дослідження процесу впровадження навчання декоративного мистецтва на землях України, які у ХІХ – на початку ХХ століття входили до складу Російської Імперії вченими, діячами культури, мистецтва, освіти в радянську добу від 1917 до 1991 року.

Метою статті є виявлення напрямів досліджень радянського періоду історіографії щодо становлення декоративного мистецтва в розвитку художньої освіти України. Виявлено й проаналізовано праці за дотичними напрямками досліджень у галузі знань, як-от: історії, мистецтвознавства, педагогіки (методики навчання й виховання, історії педагогіки).

З'ясовано, що історіографія радянської доби характеризується: використанням елементів практичного досвіду навчання традиційного народного мистецтва в освітньо-педагогічному процесі; розширенням напрямів науково-пізнання в аспекті розвитку теоретичних основ навчання декоративного й образотворчого мистецтва; значним розширенням фактологічного матеріалу різних видів декоративно-прикладного мистецтва (писанкарства, вишивки, різьблення по дереву, художньої обробки каменю, оздоблення одягу); збільшенням науково-методичної літератури з образотворчого й декоративно-прикладного мистецтва, розробленою зарубіжними та вітчизняними педагогами-

практиками; поглибленням дослідження персоналій педагогів-митців, майстрів, теоретиків образотворчого й декоративного мистецтва; зрушеннями в дослідженні історії закладів художньої освіти з позиції історико-мистецтвознавчої та історико-педагогічної науки.

Констатовано, що протягом історіографічного періоду, який охоплює хронологічні межі радянської епохи (1917–1991), відсутні комплексні науково-педагогічні історичні дослідження з проблем, що стосуються навчання декоративно-прикладного мистецтва в закладах художньої освіти України XIX – початку XX століття.

Ключові слова: історіографія радянського періоду, історія художньої освіти, навчання декоративного мистецтва.

Радянський період (1917–1991 рр.) в історіографії дослідження проблеми історії розвитку художньої освіти на теренах підросійської України XIX – початку XX століття відзначився розширенням даних про становлення навчання декоративного мистецтва в освітніх процесах.

Мета статті – здійснити історіографічний аналіз дослідження історії розвитку художньої освіти на території підросійських земель України XIX – початку XX століття.

Вважаємо, що дослідження впровадження навчання декоративного мистецтва в систему художньої освіти на теренах підросійської України XIX – початку XX століття, варто розпочати із праці М. Сумцова «Слобожане: Історично-географічна розвідка» (Сумцов, 1918) [15]. Зазначена розвідка окреслює соціально-історичні умови розвитку усіх галузей регіону досліджуваного періоду. Зазначимо, що у радянську добу робота з вивчення орнаментна як основи теорії і методики навчання декоративного мистецтва, розпочата у дореволюційних розвідках, була продовжена вітчизняними вченими й дослідниками. Важливого значення в контексті нашої розвідки набули регіональні дослідження різновидів декоративно-прикладного мистецтва Східної України як-от: «Старовинні кахлі Сумщини» (Онацький, 1927), «Мистецтво Слобожанщини» (Таранушенко, 1928) [16]. Принагідно зауважимо, що В. Щербаківський, який від 1922 року жив у еміграції, зосереджував свою увагу в основному на археології, але досліджував також історію народного мистецтва, виступав з численними доповідями про народне декоративне мистецтво (гончарні вироби, килимарство тощо) на слов'янських і міжнародних з'їздах. Особливої уваги, в контексті нашого дослідження, заслуговує його ґрунтовна розвідка про орнаментику українських писанок.

Аналізу генези народних ремесел та їх використанню в промисловості присвячені розвідки «Кустарная промышленность и ее современная проблема» (Лященко, 1922), «История народного хозяйства в России XIX – XX вв. (Начало индустриализации и разложения крепостного права)» (Пічета, 1922), «Сельское хозяйство капиталистической России (от реформы 1861 г. до революции 1905 г.)» (Гайстер, 1928), «Основные тенденции эволюции форм промышленности вообще и мелкой промышленности в особенности» (Рибніков, 1927), що дають уявлення про погляди сучасників щодо важливості і ролі навчання ремесел в культурно-освітньому і соціально-індустріальному розвитку суспільства досліджуваного періоду. Щодо розвитку навчання ремесел в контексті дослідження промисловості Харківської губернії є праці «Промышленность Харьковской губернии до войны и в настоящее время» (Потресов, 1923) [11], «Побут селянської дитини» (Загледа, 1928) [7].

Зародження порівняльних студій в технологічних та стилістичних підходах до створення декоративних виробів виявлено у праці Б. Крижанівського «Орнамент українських і румунських килимів» (Крижановський, 1926). Становлення методичних основ навчання декоративного мистецтва простежується в працях науково-методичного характеру «Побудова візерунків» (Гінзбург, 1929), «Лінійна композиція та узорні схеми в орнаменті деяких килимів» (Берченко, 1926) [2].

Свідченням участі творів декоративно-прикладного Східної України XIX – початку XX століття у престижних виставках радянського часу, а також експонування згаданих виробів у новостворених музеях регіону є публікації «Музеї на Україні» (в музейних збірках Харкова, Сум, Лебедина, Чернігова (Дубровський, 1929), «Виставка тканини: каталог», виставка приватного колекціонера Б. Жука в Києві (1927), що свідчить про значущість творчого спадку різновидів народної творчості на теренах підросійської України.

Важливо назвати праці зарубіжних вчених щодо виховної ролі декоративно-прикладного мистецтва у формі художньої праці: «Художня творчість та виховання» (Бакушинський, 1925) та «Народна педагогіка» (Виноградов, 1926), «Школа і суспільство» (Дьюї, 1925) [5].

Крім аналізу теорії орнаменту декоративного мистецтва важливим є дослідження історії розвитку традиційного мистецтва, художніх промислів: «Нариси до історії оздоблення тканин» (Соболев, 1934), «Народні художні промисли на Україні» (Калиниченко, 1941) і дослідження еволюції окремих видів декоративного мистецтва, синтезу мистецтв: «Архітектура і художня промисловість» (Антоненко, 1941). Свідченням зростаючої ролі майстра наставника, майстра-художника, майстра-педагога є розвідка «Народне декоративне мистецтво України та його майстра» (Бабенчиков, 1945) [1].

Подальшого поглиблення у даному історіографічному періоді набули розвідки щодо організаційно-педагогічних засад Харківської художньо-ремісничої школи, простежується посилення уваги науковців до персоналії її засновниці М. Раєвської-Іванової, прослідковується зацікавленість її творчим методом навчання й виховання: «Доля художниці» (Гаврилова, 1958). Дослідження художньої освіти відображені у працях «Академія мистецтв і художня освіта на Україні другої половини XIX століття» (Яворська, 1956), публікацією епістолярної спадщини П. Чистякова (підготували до друку Є. Белютін та Н. Молева) «Листи, записні

книжки, спогади 1832-1919» (Чистяков, 1953). Окрім вищезначеного ґрунтового науково-теоретичного аналізу орнаментики декоративного мистецтва важливим в контексті навчання декоративного мистецтва є питання традиційності. Так у 1970 роках окресленій проблемі присвячено розвідки «Традиції і новаторство в українському радянському народному мистецтві» (Бутник-Сіверський, 1964), «Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис» (Воропай, 1966), «Про прикладне мистецтво. Деякі питання теорії» (Каган, 1961), «Мистецтво й ремесло: до питання про природу народного мистецтва» (Канцедикас, 1977), «Питання теорії народного мистецтва» (Богатырев, 1971), «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» [9]. Надзвичайно важливими для нашого дослідження була праця Г. Волкова «Етнопедагогіка» (Волков, 1974) [4], в якій вперше введено до наукового обігу термін «етнопедагогіка», складовою якої є навчання й виховання засобами народного традиційного декоративно-прикладного мистецтва, що обґрунтовано у вказаній роботі.

Тенденції історико-культурологічного аналізу декоративного мистецтва поглибились у 80–90-х роках ХХ століття. Доказом цьому є праці «Українське народне мистецтво на виставках-ярмарках 1840–1850-х рр.» (Бутник-Сіверський, 1981), «3 історії вивчення ткацтва на Україні» (Боряк, 1987), «Художнє життя України в ХVI – ХІХ століття» (Жолтовський, 1983) [6].

У радянський період продовжилися дослідження персоналій педагогів-митців, майстрів, теоретиків декоративного мистецтва: «Народні майстри» (Данченко, 1982), «Микола Сумцов – дослідник народного мистецтва» (Ступак, 1968), про М. Раєвську-Іванову «Славна землячка» (Безхутрий, 1978), «Перша російська жінка-художник» (Соколюк, 1980). Ґрунтовне дослідження діяльності Харківської художньої школи здійснила Л. Соколюк в статтях «Харківська художня школа» та «Харківська художня школа та її роль у формуванні системи художньої освіти на Україні в ХVІІІ столітті» (Соколюк, 1979).

Важливим джерелом інформації для нашого дослідження були напрацювання з педагогічних аспектів нашої проблеми. Це фактологічний матеріал щодо методів навчання ремісників у Північно-Східній Україні, а саме в школі М. Раєвської-Іванової «Про деякі методичні принципи Харківської художньо-промислової школи М. Д. Раєвської-Іванової» (Соколюк, 1984) [14].

Варто зазначити висвітлення впровадження елементів традиційного народного мистецтва в освітньо-педагогічному процесі, про що оповідає видання науково-методичної літератури російських та вітчизняних педагогів-практиків: «Рисование и труд в школе: пособие для учителей: из опыта работы» (Кирсанов, 1960), «Русская художественная школа второй половины ХІХ – начала ХХ века» (Молева, Белютин, 1967) [8], «Декоративно-прикладное искусство в школе» (Лосюк, 1979), «Педагогика искусства и творческие способности» (Мелик-Пашаев, 1981), «Сельскому учителю о народных промыслах: художественная обработка бересты и соломки, плетение из лозы, корня, розога: пособие для учителей» (Барадудин, 1979), «Народное декоративное искусство в кружковой работе» (Максимов, 1979), «Мозаика и резьба по дереву» (Матвеева, 1981), «Шкільництво в Україні» (Васькович, 1969) [3].

Із регіональних досліджень, щодо особливостей різновидів декоративного мистецтва північно-східної України ХІХ століття важливими для нашого дослідження виявилися праці Ф. Петрякової «Волокитинська скульптурна пластика» (Петрякова, 1986), В. Донченко-Хмари «Символіка та орнаментальні мотиви в крелевецькому рушнику кінця ХІХ – початку ХХ століття» (Донченко-Хмара, 1990), «Кустарно-художній рух у Росії та промисли Полтавщини на зламі ХІХ – ХХ століття» (Ханко, 1983) [17].

Питання художньо-освітньої діяльності регіонів України досліджуваного періоду побіжно проаналізовано в шеститомному виданні «Історія Українського мистецтва». Доповнення до сторінок згаданого видання знаходяться у циклі нарисів, що вийшли друком у 80-х роках ХХ століття, зокрема «Українське мистецтво першої половини ХІХ століття» (Степовик, 1982), «Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ століття» (Лобановський, Говдя, 1989) й теж стали корисними для нашого наукового пошуку.

Зазначимо, що протягом історіографічного періоду, що охоплює хронологічні межі радянської епохи (1917–1991), відсутні комплексні наукові історико-педагогічні дослідження з проблем, що стосуються навчання декоративно-прикладного мистецтва в закладах художньої освіти підросійської України ХІХ – початку ХХ століття. Разом з тим, нами виявлено розвідки з дотичних проблем, а саме: з мистецтвознавства «Українська народна кераміка ХІХ – початку ХХ століття» (Лащук, 1971), методики трудового навчання «Изучение народного декоративно-ужиткового искусства в школе как средство развития творческих способностей учащихся (на материале искусств Прикарпатья)» (Скільський, 1973) та історико-мистецтвознавче дослідження з образотворчого мистецтва «К истории художественной жизни Харькова. Эволюция Харьковской художественной школы во второй половине ХVІІІ – начале ХХ века» (Соколюк, 1987) [13].

Таким чином, підсумовуючи стан дослідження впровадження навчання декоративного мистецтва в історії розвитку художньої освіти на підросійських землях України ХІХ – початку ХХ століття, маємо підстави дійти висновків відносно того, що історіографія радянської доби відзначена:

- використанням фрагментарних даних про освітні процеси розвитку народних художніх промислів в галузі декоративного мистецтва, переважно описового характеру;
- розвідками, здебільшого ґрунтуються на матеріалах опитування, анкетних і особистих обстеженнях;
- використанням елементів практичного досвіду навчання традиційного народного мистецтва в освітньо-педагогічному процесі;

- поглибленням вивчення закономірностей орнаментальної структури в контексті розвитку методики викладання декоративного мистецтва;
- розширенням напрямів наукового пізнання в аспекті розвитку теоретичних основ навчання декоративного й образотворчого мистецтва: мистецтвознавчий, історичний, етнографічний, археологічний, педагогічний;
- значним розширенням фактологічного матеріалу різних видів декоративно-прикладного мистецтва;
- збільшенням науково-методичної літератури з образотворчого й декоративного мистецтва, розробленою зарубіжними та вітчизняними педагогами-практиками;
- поглибленням дослідження персоналій педагогів-митців, майстрів, теоретиків образотворчого й декоративного мистецтва;
- зрушеннями в дослідженні історії закладів художньої освіти з позиції історико-мистецтвознавчої та історико-педагогічної науки.

Використана література:

1. Бабенчиков М. В. Народное декоративное искусство Украины и его мастера. Москва : Государственное архитектурное издательство, 1945. 18 с.
2. Берченко Є. В. Лінійна композиція та узорні схеми в орнаменті деяких килимів. *Науковий збірник науково-дослідної кафедри історії української культури*. 1926. Ч. II. С. 255–256.
3. Васильович Г. І. Шкільництво в Україні (1905–1920). Мюнхен: Український вільний університет. 1969. 226 с.
4. Волков Г. Н. Этнопедагогика. Чебоксары: Чувашское книжное издательство, 1974. 376 с.
5. Дьюи Д. Школа и общество / перевод В. А. Лучинского. Москва : Государственное издательство. 1924. 174 с.
6. Жолтовський П. М. Художнє життя на Україні в XVI – XIX століттях. Київ : Наукова думка, 1983. 180 с.
7. Заглада Л. Б. Побут селянської дитини. Київ : Держтрест «Київ-Друк», 1928. 180 с.
8. Молева Н. М., Белютин Э. М. Русская художественная школа второй половины XIX – начала XX века. Москва : Искусство, 1967. 391 с.
9. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів : Видавництво Львівського університету. 1969. 190 с.
10. Пискунов А. И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. Москва : Просвещение, 1981. 528 с.
11. Потресов В. И. Промышленность Харьковской губернии до войны и в настоящее время. *Хозяйство Харьковщины*. 1923. № 6-7-8. С. 3–77.
12. Прибыльская Е. И. Десятилетие художественно-кустарных мастерских на Украине. *Вестник промышленной кооперации*. 1928. С. 3–4.
13. Соколюк Л. Д. К истории художественной жизни Харькова: эволюция Харьковской художественной школы во второй половине XVIII – начале XX века: дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.04. Москва, 1987. 345 с.
14. Соколюк Л. Д. О некоторых методических принципах Харьковской художественно-промышленной школы М. Д. Раевской-Ивановой. *Декоративно-прикладное и монументальное искусство*. 1984. С. 6–27.
15. Сумцов М. Ф. Слобожане: Історично-етнографічна розвідка. Харків : Союз, 1918. 238 с.
16. Таранушенко С. А. Мистецтво Слобожанщини XVII – XVIII вв. Харків : Видавництво музею українського мистецтва, 1928. 9 с.
17. Ханко В. М. Кустарно-художній рух у Росії та промисли Полтавщини на зламі XIX – XX століття. *Українське мистецтво у міжнародних зв'язках: дожовтневий період*. Київ : Наукова думка, 1983. 190 с.

References:

1. Babenchikov, M. V. (1945). Narodnoe dekorativnoe iskusstvo Ukrainyi i ego masters. [Folk decorative art of Ukraine and its masters]. Moskva: Gosudarstvennoe arhitekturnoe izdatelstvo [in Russian].
2. Berchenko, Ye. V. (1926). Liniina kompozyciia ta uzorni skhemy v ornamenti deiakykh kylymiv. [Linear composition and pattern patterns in the ornament of some carpets]. *Naukovyi zbirnyk naukovo-doslidnoi kafedry istorii ukrainiskoi kultury*. 2. 255–256 [in Ukrainian].
3. Vaskovych, H. I. (1996). Shkilnytstvo v Ukraini (1905–1920). [Schooling in Ukraine (1905–1920)]. Miunkhen: Ukrainyski vilnyi universytet [in Ukrainian].
4. Volkov, G. N. (1974). Etnopedagogika. [Ethnopedagogy]. Cheboksary: Chuvashskoe knizhnoe izdatelstvo [in Russian].
5. Dyui, D. (1924). Shkola i obschestvo / perevod V. A. Luchinskogo. [School and society]. Moskva: Gosudarstvennoe izdatelstvo [in Russian].
6. Zholtovskiy, P. M. (1983). Khudozhnie zhyttia na Ukraini v 16 – 19 stolittiakh. [Artistic life in Ukraine in the 16th – 19th centuries]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Zahlada, L. B. (1928). Pobut selianskoi dytyny. [Life of a peasant child]. Kyiv : Derzhtrist «Kyiv-Druk» [in Ukrainian].
8. Moleva, N. M., Belyutin E. M. (1967). Russkaya hudozhestvennaya shkola vtoroy poloviny XIX – nachala XX veka. [Russian art school of the second half of the 19th – early 20th centuries]. Moskva: Iskusstvo [in Russian].
9. Narysy z istorii ukrainskoho dekorativno-prykladnoho mystetstva (1969). [Essays on the history of Ukrainian arts and crafts]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu [in Ukrainian].
10. Piskunov, A. I. (1981). Hrestomatiya po istorii zarubezhnoy pedagogiki. [Reading book on the history of foreign pedagogy]. Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
11. Potresov, V. I. (1923). Promyishlennost Harkovskoy gubernii do voyny i v nastoyaschee vremya. [The industry of the Kharkov province before the war and at present]. *Hozyaystvo Harkovschyny*. 6-7-8. 3–77 [in Russian].
12. Pribyl'skaya, E. I. (1928). Desyatiletie hudozhestvenno-kustarnyih masterskih na Ukraine. [Decade of art and craft workshops in Ukraine]. *Vestnik promyishlennoy kooperatsii*. 14. 3–4 [in Ukrainian].
13. Sokolyuk, L. D. (1987). K istorii hudozhestvennoy zhizni Harkova: evolyutsiya Harkovskoy hudozhestvennoy shkoly vo vtoroy polovine XVIII – nachala XX veka. [On the history of the artistic life of Kharkov: the evolution of the Kharkov art school in the second half of the 18th – early 20th centuries trf]. *Candidate's thesis*. Moskva [in Russian].

14. Sokolyuk, L. D. (1984). O nekotoryih metodicheskikh printsipah Harkovskoy hudozhestvenno-promyshlennoy shkolyi M. D. Raevskoy-Ivanovoy. [About some methodological principles of the Kharkov art-industrial school M. D. Raevskaya-Ivanov]. *Dekoratивно-prikladnoe i monumentalnoe iskusstvo*. 10. 6–27 [in Ukrainian].
15. Sumtsov, M. F. (1918). Slobozhane: Istorychno-etnografichna rozvidka. [Slobozhane: Historical and Ethnographic Intelligence]. Kharkiv: Soiuz [in Ukrainian].
16. Taranushenko, S. A. (1928). Mystetstvo Slobozhanshchyny 17 – 18 vv. [The art of Slobozhanshchyna of the 17th – 18th centuries]. Kharkiv: Vydavnytstvo muzeiu ukrainskoho mystetstva [in Ukrainian].
17. Khanko, V. M. (1983). Kustarno-khudozhnii rukh u Rosii ta promysly Poltavshchyny na zlami 19 – 20 stolittia. [Handicrafts Movement in Russia and Poltava Oblasts at the Turn of the 19th – 20th centuries]. *Ukrainske mystetstvo u mizhnarodnykh zviyazakh: dozhovtnevyi period*. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

Nykyforov A. M. Development of art education on the territories of Ukraine which was a part of Russia of the XIX – early XX century in the research of the soviet period: a historiographic aspects

The article analyses the state of the decorative art teaching introduction study in the lands of Ukraine, which were part of the Russian Empire in the XIX – early XX century by scientists, figures of culture and art, education in the Soviet period from 1917 up to 1991. The purpose of the article is to identify the areas of research of the Soviet historiography as regards to the formation of decorative art in the development of art education of Ukraine. The works of research in the fields of history, art criticism, pedagogy have been identified and analysed. It is found that the historiography of the Soviet period is characterized by: by using the elements of practical experience of teaching traditional folk art in the educational and pedagogical process; by the expanding the directions of scientific knowledge in the aspect of development of theoretical foundations of teaching decorative and fine arts; by significant expansion of factual material of different types of arts and crafts; by increasing of scientific and methodological literature on fine and decorative art, developed by foreign and domestic teachers-practitioners; by in-depth study of the personalities of teachers-artists, masters, theorists of fine and decorative art; shifts in the study of the history of institutions of artistic education from the standpoint of historical, art and historical-pedagogical science.

It is stated that during the historiographical period, which covers the chronological boundaries of the Soviet period (1917–1991), there are no scientific studies on the specialty – general pedagogy and history of pedagogy on the problems related to the teaching of arts and crafts in the institutions of art in the XIX – early XX century in Ukraine.

Key words: historiography of the Soviet period, history of art education, teaching decorative art.

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.15>

Носова В. В., Олефіренко Н. В.

**ТЕХНОЛОГІЧНІ УМІННЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ
СУЧАСНОГО УЧНІВСТВА**

Визначено зміст технологічних умінь учнівства як нагальна необхідність в еру швидкого розвитку технічних засобів, які людство використовує у повсякденному житті. Виявлені та обгрунтовані чинники, що посилюють доцільність формування технологічних умінь школярів: можливістю вільного доступу до практично будь-якої інформації, необхідністю підвищення мотивації школярів до навчання; широкими можливостями, які надають ІТ технології для розвитку кожного учня; змінами, що відбуваються у світі професій й затребуваністю робітників, які володіють технологічними умінями. Проаналізовано та розкрито сутність поняття технологічних умінь у психолого-педагогічних джерелах. Висвітлено зміст інформаційно-технологічних умінь, організаційно-технологічних, технологічно-проектувальних, конструкторсько-технологічних умінь. Акцентується увага на мінливості сутності та змісту технологічних умінь школярів. Розкрито зміст освітніх стандартів формування технологічних умінь, розроблених міжнародною асоціацією з розвитку інформаційних технологій. Розкрито зміст технологічних умінь та висвітлено взаємозв'язок формування технологічних умінь учнівства та використання інформаційно-комунікаційних технологій, технологічних умінь та моделювання, проектування й конструювання. Визначено зміст технологічних умінь через такі аспекти: здатність до дотримання технологічного процесу розв'язання поставленого завдання; здатність до використання технічних пристроїв для виконання завдання, здатність до застосування інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації поставлених завдань; здатність до конструювання та моделювання.

Ключові слова: уміння, інформаційно-комунікаційні технології, учні, технічні пристрої, чинники, формування технологічних умінь, стандарт технологічних умінь, структура технологічних умінь.

Наявні технологічні рішення швидко увійшли до нашого життя й значним чином його збагатили – надали нових можливостей для роботи, дозвілля, пошуку інформації, внесли суттєві зміни до сфери обслуговування та революційні зміни в сферу освіти. Школярі, починаючи вже з молодших класів, у повсякденному житті та навчанні легко використовують смартфони, планшети, електронні рідери, проте очікують від учителів використання на уроках інтерактивних дощок, роботів, віртуальних окулярів, ігрових програм тощо. Проте грамотне й коректне використання актуальних технологій для вирішення поставлених завдань потребує